

EZGİ, HAREKET VE EŞLİK RİTMİ BİRLİKTELİĞİNDE TÜRK HALK OYUNLARININ ÖLÇÜ YAPILARINA BİR ÖRNEK: ÜÇÜZ/ÜÇERLİ ŞEKİL YAPILI ÖLÇÜLERE AİT OYUNLAR

Eyüp UZUNKAYA*

* Doçent, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü, uzunkayae@itu.edu.tr

Received Date: 24.02.2024. Accepted Date: 10.03.2024.

Copyright © 2024 Eyüp Uzunkaya This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Özet

Türk Makam Müziği eserlerinin olmazsa olmaz unsurlarında birisi olan usul sistemi Cumhuriyet dönemi halk müziği araştırmalarında yol gösterici olmuştur. Bir taraftan batının ölçü kalıpları diğer taraftan usul matematiği repertuarın oluşturulma dönemlerinde tercih edilen ve tartışılan yöntemler olarak karşımıza çıkmışlardır. Sonraki dönemlerde yapılan çalışmalar göstermiştir ki usul sistemi ile ölçü kavramları aynı anlamı taşımadıkları gibi müzikte farklı katmanların temsilcileridirler. Bu doğrultuda sözlü sözsüz halk müziği repertuarı ezgileri ile icra edilen Türk Halk Oyunları'nın melodi, hareket ve eşlik ritimlerine ait metrik oluşumlarının tespiti gerçekleştirilirken kullanılması gereken yöntemlerin doğru tercih edilmesi çok önemlidir. Bu güne dek yapılan tasnifler, oyunlara ait melodik yapıların usul sistemi odağında ölçeklendirilmelerinden öteye gidememiştir. Bu durum alanda büyük bir eksikliğin varlığını ortaya koymuştur. Yapılması gereken, melodik ölçümlerin yanında hareket ve eşlik ritimlerinin de ayrı olarak değerlendirilmesidir. Her üç unsura ait sonuçlara göre elde edilen ölçü yapıları doğrultusunda tasniflere gidilmelidir. Bu çalışma son dönem ortaya konmuş metrik yapıların tespitine dair uygulamaların paralelinde oyunlara ait tüm unsurların ölçü yapılarının birlikte değerlendirildiği ve bu doğrultuda ortaya çıkan metrik tablonun ortaya konduğu büyük resme ait bir bölümü kapsamaktadır. Üçüz ya da üçerli yapılar Türk Halk Oyunları oyun repertuarının önemli bir alanını işgal ederken bu yapılarla icra edilen oyunların ölçü yapılarının gerek melodik, gerek hareket gerekse ritmik yönden bir bütün olarak değerlendirilmesi ve tespiti önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Halk oyunu, usul, ölçü, üçerli yapı, tasnif

AN EXAMPLE OF MEASUREMENT STRUCTURES OF TURKISH FOLK DANCES IN THE COMBINATION OF MELODY, MOVEMENT AND ACCOMPANIMENT RHYTHMS: FOLK DANCES OF TRIPLET/TRIPLE SHAPE STRUCTURED MEASURES

Abstract

The usul system, which is one of the indispensable elements of Turkish Makam Music works, has been a guide in the folk music research of the Republican period. On the one hand, western measurement patterns and on the other hand, mathematics of usul emerged as preferred and discussed methods during the creation periods of the repertoire. Studies conducted in later periods have shown that the concepts of usul system and measurement dont have the same meaning and are representatives of different layers in music. In this regard, it is very important to choose the right methods to be used when determining the metric formations of melody, movement and accompaniment rhythms of Turkish Folk Dances performed with the melodies of the verbal and non-verbal folk music repertoire. The classifications made so far have gone no further than scaling the melodic structures of the dances with a focus on the procedural system. This situation has revealed the existence of a major deficiency in the field. What needs to be done is to evaluate movement and accompaniment rhythms separately, as well as melodic measurements. According to the results of all three elements, classifications should be made in line with the measurement structures obtained. This study covers a part of the big picture, in which the metric structures of all elements of the dances are evaluated together, in parallel with the recent applications on the determination of

metric structures, and the metric table that emerges in this direction is presented. While triplets or triplet structures occupy an important area of the Turkish Folk Dances game repertoire, it is important to evaluate and determine the meter structures of the games performed with these structures as a whole, in terms of both melodic, movement and rhythmic aspects.

Keywords: Folk dance, usul, measure, triplet structure, classification.

GİRİŞ

Türk müziğinin önemli bir kolunu teşkil eden Türk Halk Müziği repertuarı yöresel çeşitliliğin de avantajı ile gerek makamsal yönü, gerek ölçü zenginliği, gerekse ritim farklılıkları ve çeşitlilikleri ile oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Aynı repertuar içerisindeki ezgilerle icra edilen halk oyunu geleneği de bu doğrultuda benzer özellikleri taşırlar. Türk halk oyunlarının yapı taşlarını oluşturan ezgi, hareket ve eşlik ritmi birbirlerinden ayrı düşünülmemesi gereken ve mutlak suretle birlikte incelenmesi önem arz eden unsurlar olmasına rağmen bu durum, nota ve ölçülendirme alanında yapılan çalışmalarda göz ardı edilmiştir.

Halk müziği derlemelerinin başlaması ile kullanılan yöntemlerden birisi olan usul sistemi Klasik Türk Müziği'nden esinlenerek halk müziği çalışmalarına yansıtılırken usul sistemine ait tasnif modeli kullanılmış ancak usul kavramının taşıdığı özel anlam tam olarak anlaşılammıştır. Dolayısı ile yapılan çalışmalarda usul olarak adlandırılan yapıların aslında karşılığının usulden ziyade ölçü kavramı olduğu tartışmaları başlamıştır. Kimine göre usul kimine göre ölçü olarak adlandırılan bu yapıların tasnifinde kavram farklılığı dışında genel olarak benzer sonuçlar elde edilirken son dönem yapılan çalışmalar geçmiş çalışmaların eksiklerini gidermek sureti ile yeni modellerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda metrik olarak halk müziğine ait eserlerin melodik ve ritmik yapıları ve ait oldukları ölçü gurupları yeniden belirlenmiş ve adlandırılmışlardır. Bu yeni çalışmalar doğrultusunda zaten bilinen ancak farklı isimler altında gruplandırılan üçerli şekil ya da son dönem kullanılan ismi ile üçüz yapılar da detaylı olarak ele alınmıştır.

Üçerli yapıların müzik geleneğinde olduğu gibi oyun geleneğinde de önemli bir repertuara sahip olması daha detaylı bir araştırma ihtiyacını doğurmuştur. Bu doğrultuda Anadolu coğrafyası üzerinde bu yapılara ait oyunların hangi bölgelerde, hangi ölçü kalıplarında icra edildikleri, hareket, ezgi ve eşlik ritimleri bütününde ortaya çıkan benzer ya da farklı oluşumların bu ölçüler üzerinde ne tür yansımaları olduğu gibi hususların aydınlatılması amaçlanmıştır.

1.ÖLÇÜ VE USUL KAVRAMLARINA DAİR TANIMLAR

1.1.Ölçü Kavramı

Ölçü müzik eserini bir araya getiren, birbirine eşit süre kalıplarına denir. Örneğin; Toycular türküsü 4/4'lüktür. 4 eşit aralıktan oluşur ve her birinin adı bir birim zamandır. Ölçü, kendi içinde zaman olarak adlandırılan eşit parçalara ayrılmaktadır. Ölçüyü belirleyen üstteki rakam zamanı veya vuruş sayısını, alttaki rakam ise birim değeri gösterir. 4/4'lük bir ölçüde üstteki 4 rakamı zamanı, alttaki 4 rakamı ise ölçünün birim değerinin bir dörtlük nota olduğunu gösterir.

Ölçü, ölçü anahtarı ve ölçü çizgisi gibi kavramların 16. yüzyılda gelişmeye başlamıştır. Klasik Batı Müziği'nde yaygın olarak kullanılan ve Cohn'un "altılı sistem" olarak adlandırdığı ölçü sınıflandırmasının, 1696 yılında Etienne Loulie tarafından belirlenmişti. Loulie'in sınıflandırmasına göre ölçüler, "ikili, üçlü, dörtlü" olmak üzere üç alt türe ayrılmakta ve her bir türün de "basit (ikiye bölünebilen) vuruşlu, birleşik (üçe bölünebilen) vuruşlu" olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır (Houle,1987:36). Batı müziğinde 16. yüzyılın ikinci yarısına kadar vuruş ve ritim kavramları vardı ancak ölçü kavramı yerleşmemiştir. Bu dönemden itibaren özellikle dansa eşlik eden müziklerin çok popüler olması sonucunda, dans müziğini icra eden

müzisyenlerin dansı doğru anlayabilmesi amacıyla, ölçü kullanılmaya başlandı (Arom, 2004:196).

Bir müzik eserinin vuruş (tartım) sayılarına göre ayrılan eşit bölümlere ölçü denir. Müzikte ölçü yapıları (çeşitleri), dizeğin başına anahtardan hemen sonra konulan rakamlar ile gösterilir. İki rakamın üst üste yazılarak gösterildiği gibi çeşitli şekillerle de gösterilirler. Bu rakamlara ölçü rakamları denilip alta yazılan rakam ölçü içindeki birim notanın değerini, üstte yazılan rakam ise bir ölçü içinde birim notadan kaç adet olduğunu gösterir (Güngör, 2012:41).

1.2.Usul Kavramı

Usul, zamanın kalıplaşmış halidir veya değişik düzümlerin birleşmesinden meydana gelmiş ve kalıp halinde belirlenmiş ölçüdür diye tarif etmek de mümkündür (Özkan, 2000:561). H. S. Arel de usul yerine ölçü kelimesini kullanmış, usul ile ölçünün aynı anlama geldiğini savunmuştur.

Usulün, muayyen bir düzümlerle yapılmış ve kalıp haline konulmuş ölçüden ibaret olduğunu biliyoruz (Arel,1993:74). Ölçülerin belli amaçlarla kalıplaştırılmış şeklidir (Tanrıkorur, 2014: 34).

1.3.Türk Müziğinde Usul ve Ölçü Kavramlarını Ayrıştıran Yaklaşımlar

Uzun yıllar tartışılan ve bir netlik kazanmayan ölçü ya da usul konusu da bunlardan biridir. Ölçü, matematiksel bir kavram olduğu için evrenseldir. Usul ise ölçüyle ilgili uygulamalardır. Bu nedenle ölçüler ele alınırken sadece bir yöreye, bölgeye ya da ulusa aitmiş gibi ele almak yanıltıcı olabilir (Tuğcular,2017:1181).

Usul ve ölçü kavramlarının ayrıştırılmasına dair pek çok düşünce hasıl olmuştur. Türk müziği sisteminin ritmik yapısını oluşturan usuller Türk müziği geleneğine ait ürünlerin temelini oluşturmuşlardır. Klasik Türk Müziği anlayışının ortaya koyduğu usul anlayışının Türk müziğinin diğer alanlarında benzer şekilde kullanılmaya çalışılması bu konuda eleştirilere neden olmuştur. Usul sisteminin kendine has kullanım biçimi diğer alanlarda da aynı biçimde kullanılmaya çalışıldıkça ortaya yeni ve eleştirel görüşler çıkmaya başlamıştır. Son dönemlerde gerek Klasik Türk Müziği gerekse Türk Halk Müziği geleneğinde aynı anlayışla kabul gören usul sisteminin aslında her iki müzik türü için ayrı anlamlar ifade ettiğini, Klasik Türk Müziği'nden uyarlanan biçimi ile usul kavramının halk müziği geleneği üzerine tam olarak yerleşmediği görüşü pek çok müzik adamı tarafından dillendirilmeye başlamıştır.

Türk müziğiyle ilgili materyallerin çok büyük bir kısmında ölçü ve usul kavramlarının özdeşleştirilerek kullanıldığı ve usul adı altında o usulle ilgili ölçünün, ölçü adı altında da o ölçü içinde gerçekleştirilen herhangi bir usulün anlatıldığı görülmektedir. Oysa ölçü ve usul kavramları birbiriyle ilişkili fakat aynı şey değildir. Her şeyden önce buldukları katmanlar farklıdır. Ölçü, ritimsel yapının ikinci katmanında olduğu halde, usul üçüncü katmanın (yani ritim katmanının) bir yan ögesidir. Dolayısıyla Düm, Tek vb. heceleriyle ifade edilen kuvvetli ve zayıf vuruşların, ritimsel yapının en üst katmanında (eserin ritminden de bağımsız olarak), geleneksel bir ritim kalıbını oluşturacak biçimde ardiştirilmesiyle oluşan ve usul adı verilen ritmik bir eşliğin, daha alt katmandaki bir öge olan ölçü ile özdeşleştirilmesi, katmanların da bir birine karıştırılması anlamına gelmektedir. Kaldı ki her usulün, ancak o usule özgü belirli bir ölçü içinde gerçekleştirilebilmesine karşın, aynı ölçü içinde birden çok usul gerçekleşebilmektedir (Atalay, 2009:5).

Klasik Türk Müziği'nin usule dair ortaya koyduğu yaklaşımlar, modernleşme adı altında batı müziğinin etki alanına girilen dönemlerde, Arel gibi müzik adamları tarafından yeni

uygulamalara maruz kalmışlar, batının ortaya koyduğu müzikte ölçü yaklaşımını benimseyen yeni düşünce usul kavramı yerine ölçüyü tercih etmiştir.

Günümüzde kullanılan Türk müzikî kuramının yaratıcıları olan Ezgi-Arel ikilisi Yekta'nın bırakmış olduğu müzikî kuramı mirasını ele alarak geleneksel kuramdan tamamen ayrılarak neredeyse Türk musikisini Batı müziği ile eş tutan bir yaklaşım göstermişlerdir. Ortaya koydukları kuram ile Türk musikisinin geleneksel yapısından uzaklaşarak büyük ölçekli bir değişim gerçekleştirmişlerdir. Bu değişim sonucu Kindi'den Ezgi-Arel'e kadar Türk musikisinde birinci önemde gelen usul unsuru ve kuramı neredeyse ortadan kalkmıştır. Genelde usuller olarak isimlendirilen Türk müzikîsinin zamansal ögesi Ezgi-Arel'in ortaya koymuş oldukları kuram sonucu Batı müziğinin ölçü kavramı ile eş tutulur duruma gelmiştir. Usulleri daha önce olmadığı biçimde küçük-büyük usuller olarak sınıflandırmışlardır. Bununla birlikte sayısal olarak büyük ölçekli olan usuller yine sayısal anlamda küçük ölçekli usullerin birleşimi sonucu oluştuğu tezini geliştirmişlerdir. Bu yaklaşımların sonucu olarak usul unsuru asıl önemini yitirmiş Batı müziği ölçü kavramı ile kuram, kavram, yöntem, uygulama ve anlam olarak eş tutulmuştur (Hatipoğlu ve Sağlam, 2013:118).

Türk müziği usullerinin ölçü ve ritim kavramlarının her ikisini birden ifade etmesi ancak usulün Türk halk müziğinde yalnızca ölçü kavramını karşılaması, terminolojik bir boşluk yaratmaktadır. Usullerin Türk sanat müziği geleneğinde ritim kalıbı, tempo, ölçü ve form olmak üzere dört farklı işlevi olduğu, ancak Türk halk müziği usul anlayışında bu kavramlar arasından yalnızca ölçünün mevcut olduğu görülmektedir. Bu noktada iki öneri sunulabilir. İlk aşamada, Türk halk müziğinde usullerle kastedilen ölçüler için yeni bir terim kullanılması önerilebilir. İkinci öneri olarak Türk halk müziği eserlerinin derlenmesi sırasında eğer bir perküsyon çalgısı da icra edildiyse ezginin yanı sıra, usullerin ve velvelelerin saptandığı gibi, bu perküsyon çalgısının icra ettiği ritim kalıbının da notaya alınması ve temponun saptanarak notada belirtilmesidir. Böylece Türk sanat müziğinde kudüm çalgısı için saptanan usul velvelelerinde olduğu gibi Türk halk müziğinde kullanılan ritim kalıpları saptanarak usul ifadesinin kullanımı da mantıklı bir zemine oturtulabilir (Kaya, 2023:123).

2.TÜRK HALK MÜZİĞİ REPERTUARININ NOTAYA ALINMA SÜRECİNDE ÖLÇÜ- USUL KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1.Türk Halk Müziği Adına Yapılan Çalışmalar

Türk Halk Müziği repertuarına ait binlerce eserin tespiti aşamasında bu eserlere ait metrik yapılar da belirlenmiş, ortaya çıkan bu ölçü kalıpları müzik eserlerinin ritmik yapılarına ait zaman değerlerinin ve vuruş sayılarının tespitini sağlayan müzik unsurları olma özelliğini taşımışlardır. Fakat tespit edilen bu ölçü kalıpları geleneksel ritmik icra biçimleri ile eşdeğer tutulmuş, Klasik Türk Müziğinde geleneksel birer icra şekli olarak kullanılan usul sistemi esasına göre bir takım hatalı tasnifler yapılmış ve tüm repertuar bu usul sistemine göre tasnif edilmiştir. Böylece müziği saymak ile usul vurmak ya da çalmak arasındaki fark göz ardı edilmiştir. Yapılan hemen hemen tüm tasniflerde usul terimi esas alınarak sınıflandırmalar yapılmasına rağmen bu usullerin nasıl çalındığına ya da vurulduğuna dair tespitler yapılmamıştır. Usul kavramı kullanılarak aslında ölçülendirme yapılmış gerçek anlamda usul sistemi ile ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Zaman değerlerinin tespiti aşamasında ölçü kalıplarının esas alınması doğru olsa da sonraki aşamada bu zengin ve çok çeşitli müzik repertuarının derlenip kayıt altına alınması esnasında zengin müzikal çeşitliliğe ait gerçek usul yapıları ve vuruş biçimleri tespit edilmemiştir (Uzunkaya, 2012:176). Bu süreçte metrik yapının tespitine dair pek çok müzik adamı tarafından ortaya konmuş, birbirleri ile benzer ya da farklı modellerden bahsetmek mümkündür.

Türk halk müziğinin metrik yapısının tespitine, tasnifine ve sistematığıne yönelik çalışmaların tamamına yakını, 1925'lerden günümüze kaleme alınmıştır (Terzi, 2015:23). Mahmut Ragıp Gazimihal, Muzaffer Sarısözen, Veysel Arseven, Bülent Tarcan, Halil Bedi Yönetken, Sadi Yaver Ataman, Nida Tüfekçi gibi derlemeci ve müzik adamları Türk Halk Müziği'nin metrik yapısına dair tespitler ve tasniflere yönelik çalışmalar ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalar esnasında gittikleri yörelerde karşılaştıkları halk oyunları örneklerine ait ezgilerin de tespit ve tasnifi yine bu araştırmacı müzik adamlarının çalışmaları doğrultusunda şekillenmeye başlamıştır. Anadolu Türküleri ve Milli Musikimiz (Mahmut Ragıp Gazimihal), Türk Halk Musikisi Usulleri (Muzaffer Sarısözen), Türk Halk Oyunları'nın Müzik Yapısı (Bülent Tarcan), Türk Halk Müziği'nde Halk Müziğinde Metrik Sistem (Veysel Arseven), bu alanda ortaya konan eserlerden bazılarıdır.

18. yüzyıl ölçü teorisinde özellikle terminoloji ile ilgili farklı görüşler bulunsa da; birçok teorisyen, ölçüleri basit, üçlü ve birleşik olmak üzere üç grupta toplamıştır. Buna göre, vuruşları ikiye bölünebilen ölçüler basit, üçe bölünebilenler üçlü, bu iki grubun kendi içinde birleşerek oluşturduğu büyük ölçüler de birleşik ölçüleri meydana getirmektedir. Bu sınıflandırmaya bağlı olarak, birçok ölçü listeleri oluşturulmuş; her ölçü için uygun tempolar ve bunların ilişkili olduğu müzikal karakter tarif edilmiştir (Grant, 2014:109). Bu teori ile eşdeğer nitelikte yapılan ancak sonrasında usul modeli ile özdeşleştirilen çalışma örnekleri şu şekildedir;

Arseven, ölçüleri basit, bileşik ve karma (aksak) olmak üzere üç grupta incelemiş, iki, üç ve dört birimli ölçüleri "basit", bunların üçerli şekilleri olarak tanımlanan ölçüleri "bileşik", iki ve üç birimli basit ölçülerin birleşmesinden meydana gelen ölçüleri de karma (aksak) olarak tanımlamıştır. Gazimihal'in sınıflandırması, basit ölçüler (zamanları ikişerli olan ölçüler), bileşik ölçüler (zamanları üçerli olan ölçüler) ve aksak ölçüler (zamanları ikişerli ve üçerli karma olan ölçüler) şeklindedir. Sarısözen THM usullerini ana usuller, birleşik usuller ve karma usuller olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Ana usuller; iki, üç ve dört vuruşlu usuller ve bunların üçerli şekillerinden meydana gelmektedir. Birleşik usuller, ana usullerin bir araya gelmesiyle; karma usuller ise birleşik usullerin veya birleşik usuller ile ana usullerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır.

Musiki inkılabının etkisiyle Türk sanat müziği/Türk halk müziği ayrımının ortaya çıkmasıyla mevcut usul anlayışı Türk sanat müziği geleneğinde karşılık bulmuştur. Bu dönemde yapılan Türk halk müziği araştırmalarını takiben bir Türk halk müziği nazariyatı oluşturma çalışmaları başlamış ve usul kavramı da bu çalışmalar içerisinde kullanılmıştır. Derlenen eserlerin ölçülerinin saptanması üzerinden Muzaffer Sarısözen tarafından ortaya konan bu usul anlayışı, mevcut Türk sanat müziği usulleri gibi özel adlara ve darplara sahip kalıplaşmış ölçüler değil, ölçüleri meydana getiren ikili ve üçlü vuruşları açıklayan bir anlayıştan ibarettir. Bu anlamda Türk halk müziği geleneğinde usul kavramının Türk sanat müziğinden temellük¹ edildiği söylenebilir (Kaya, 2023:116).

Tespit ve tasnif çalışması içerisinde en göze çarpanı ve özellikle TRT ve sonraki yıllarda kurulacak olan Türk Müziği Konservatuarlarının birincil tercih edeceği eser Muzaffer Sarısözen'in 1962 yılında yayımladığı Türk Halk Musikisi Usulleri kitabıdır.

¹ Temellük, sözcük anlamı itibarıyla Arapça kökenli "mülk" sözcüğünden türetilerek "kendine mal etme" olarak açıklanabilir (TDK, 1998). Temellük; "genellikle bir başkasına ait olduğu iddia edilen bir şeyi kendine mal etme" (Boon,2007:2).

Türk halk müziğinin teorik kısmı her ne kadar yeni bir müzik türü olarak ortaya konsa da birçok müziksel unsurun yıllardır süregelen Türk müziği geleneğinden kullanımı devam etmiştir. Bu unsurlar; çalgılar, ses sistemleri, repertuvarda yer alan eserler olabileceği gibi birtakım terim ya da kavramlar da olabilir. Cumhuriyet döneminde artan Türk halk müziği nazariyat çalışmaları kapsamında usul terimi de kullanılmaya devam etmiş, bunun ötesine geçilerek Türk halk müziği usulleri ifadesi kullanılmaya başlamıştır. Usul teriminin Türk sanat müziği geleneğinden temellük edilerek Türk halk müziği başlığı ile kullanımının ilk olarak Muzaffer Sarısözen'in 1962 yılında yayımladığı Türk Halk Musikisi Usulleri adlı kitapta karşımıza çıktığı söylenebilir (Kaya, 2023:121). Sarısözen usul olarak kastettiği ölçü kavramından başka bir şey değildir. THM usullerini üç ana başlık altında toplamıştır. 2, 3 ve 4 vuruşlu usuller ile bunların üçerli şekilleri (6/8, 9/8, 12/8) olarak tanımlanan ana usuller, ikili ve üçlü ana usullerin birleşimi ile ortaya çıkan ve 5 zamanlıdan 9 zamanlıya kadar olan birleşik usuller, ana usul ve birleşik usullerin bir araya gelerek oluşturdukları 10 zamanlıdan başlayıp devam eden karma usullerdir.

Türk Halk Musikisi Usulleri adını taşıyan çalışmasında Sarısözen, bol miktarda "ölçü" örneği verir ve bunları da "basit", "bileşik" ve "karma" usuller olarak sınıflandırır. Eserde yer verilen örnekler incelendiğinde, usul olarak belirtilen çoğu örneğin, belirli bir ritim kalıbı sergilemekten ziyade, yazar tarafından belirlenmiş ve toplam süre belirten ölçüler olduğu görülmektedir (Öztürk, 2006:168).

Sarısözen tarafından ortaya konulan bu tasnif ve ölçülendirme biçimi ile birçok kurum ve kuruluş, müzik adamı, akademisyen tarafından (Türk Müziği Konservatuvarlarda eğitim veren akademisyenler) tercih edilirken sonraki yıllarda eleştirilere de maruz kalmıştır. Aynı şekilde birbirleri ile benzer ya da tamamen farklı özellikler taşıyan tüm modellerin her biri son dönem yapılan çalışmalarda yoğun eleştiriler görmüşler ve bu doğrultuda yeni tasnif biçimlerine yönelik akademik çalışmalar ortaya çıkmıştır. Temelde son dönem çalışmalara birer kaynak teşkil etseler de yapılan yeni çalışmalar, eleştiriler ve ortaya konan eksiklikler göz önünde bulundurularak yeniden şekillenmişlerdir.

2.2.Türk Halk Oyunları Açısından Uygulama Biçimleri

Türk Halk Müziği ve onun önemli bir kolu olan sözlü ya da sözsüz halk oyunları müzikleri, bünyesinde ölçü kalıplarını barındıran kültür öğeleridirler. Türk Halk Oyunları'na ait ezgilerin Türk Halk Müziği repertuarının bir parçası olduğu düşüncesinden yola çıkarak geçtiğimiz yüz yıllık süreç içerisinde yapılan ilk çalışmaların halk müziği derlemeleri olduğunu dolayısı ile halk oyunları müziklerinin de bu süreç içerisinde ilk derlenen, notaya alınan ve ölçülendirilen yapılar olduklarını söylemek mümkündür. Gelenekten sahneye geçiş sürecindeki halk oyunları adına yapılan ezgi derlemeleri sahneleme süreçlerinde önemli birer kaynak olarak kullanılmışlardır. Geleneksel oyun müziklerinin yöresel müzisyenlerin dışında, özellikle şehirlerde yetişen müzisyenlerin kullanımına açılması ile notaya alınarak metrik tespit ve tasnifleri yapılan müzikler daha kolay ve anlaşılır olmuşlardır. Özellikle Sarısözen'in kullandığı ölçülendirme ve tasnif biçimi üzerinden halk oyunları müziklerinin de notalandırılması ve ölçülendirilmesi çalışmalarının yanında oyunların sahip olduğu metrik karşılıkların da bu sistem üzerinden değerlendirilmesi birçok araştırmaya yansımıştır. İlk kurulan İTÜ TMDK Türk Halk Oyunları Bölümü ritim bilgisi derslerinde oyunlara ait metrik kimlikler bu sistem üzerinden öğretilmeye başlanmıştır. Bu öğretim biçimi sonrasında yörelere ait oyunlarla ilgili ezgi ve eşlik ritimlerinin araştırılması ve tespiti süreçlerinde de sıkça kullanılmıştır. Çalışmalar yöre oyunlarının müziklerinin metrik olarak incelenmesi, bu müziklere eşlik eden asma davul ya da benzeri çalgılara ait vuruşların metrik olarak tespiti ya da hareket yapılarının ölçü değerlerinin tespiti üzerinden analizi şeklinde şekillenmiştir. Bu konuları içeren pek çok bitirme tezi, makale ya da bildiriye rastlamak mümkündür.

Türk Halk Oyunları'nın icrasında en temel haliyle 3 unsur öne çıkmaktadır. Bunlar oyun yani hareket, ona eşlik eden melodi ya da ezgi ve her iki unsurun şekillendirdiği eşlik ritimleridir. Oyun icrası bu üç unsurun bir araya gelmesi ile sağlanmakta dolayısı ile yapılacak metrik ölçümler ve ölçü tespitleri bu üç yapıyı da doğrudan ilgilendirmektedir. Türk halk oyunlarına ait metrik yapıların tespiti, sadece müzikal yapıların tasnifi ile değil, o müzikle icra edilen oyunlar hareket biçimlerine ait ritmik yapıların da belirlenmesi ile mümkündür. Bu doğrultuda oyunların müzik icraları ölçülendirilirken müziğe eşlik eden oyunun hareket ölçülerinin de tespit edilmesi gerekir.

2.3. Çalışma İçin Tercih Edilen Tasnif Biçimi

Türk Halk Oyunları ve müziklerine ait metrik yapıları tespit ederken kullandığımız tasnif biçimi de son dönem yapılan önemli eserlerden biri olup, Prof. Cihangir Terzi tarafından, alanda ortaya konmuş tüm çalışmaların irdelenmesi ile yine bu kaynaklar ışığında şekillenerek vücut bulmuş, *Türk Halk Müziğinde Metrik Yapı başlığı altında Türk Halk Müziğinde Düzüm Sistematiği ve Metrik Yapının Tasnifi* olarak adlandırdığı çalışmadır. Terzi düzüm sistematiğini açıklarken bizim de savunduğumuz şekli ile ölçü oluşumlarının ikili, üçlü ve ikili – üçlü temel düzümlerin bir araya gelmesi ile meydana geldiği düşüncesinden yola çıkmıştır. Bu ikili ve üçlü vuruşlar blok zaman vuruşu olarak adlandırılmışlardır. Halk müziğinin düzüm sistematiğini ve yapısal özellikler esasına göre sınıflandırmayı şu başlıklar altında toplamıştır:

2.3.1. İkili Düzümler ve Katları Şeklinde Yapılanmış Ölçüler

İki ve katları şeklinde yapılanmış dörtlük birimli ölçülerdir. İkiye bölünebilen yapılar olarak da tanımlamıştır.

$$2 \text{ birimli } 2 \text{ vuruşlu ölçüler} = 2/4$$

$$4 \text{ birimli } 4 \text{ vuruşlu ölçüler} = 2+2=4/4$$

$$6 \text{ birimli } 6 \text{ vuruşlu ölçüler} = 2+2+2=6/4 \text{ (} 2+2+2 \text{ - } 2+4 \text{ - } 4+2 \text{ şeklinde 3 farklı düzüm şeklinde)}$$

$$8 \text{ birimli } 8 \text{ vuruşlu ölçüler} = 2+2+2+2= 8/4$$

2.3.2. Üçlü Düzümler ve Katları Şeklinde Yapılanmış Ölçüler

a) Dörtlük birimli üçlü yapıli ölçüler: Üç ve katları şeklinde yapılanmış dörtlük birimli ölçülerdir.

$$3 \text{ birimli } 3 \text{ vuruşlu ölçüler} = 3/4$$

$$6 \text{ birimli } 6 \text{ vuruşlu ölçüler} = 3+3=6/4$$

$$9 \text{ birimli } 9 \text{ vuruşlu ölçüler} = 3+3+3=9/4$$

b) Sekizlik birimli üçüz-üçerli yapıli ölçüler: Üçüz ya da üçerli yapıda sekizlik birimli ölçülerdir. Dörtlük birim zamanli ölçülerin her bir birim zamanının üçerli blok kalıplara dönüşmesi şeklindedir. Sekizlik birim zamanli 3/8'lik şeklinde blok vuruşlara sahiptir ve her bir vuruş bir blok ile eşdeğerdir.

$$1/4 \text{ için } 3=3/8 \text{ (3 birimli 1 blok vuruşlu } 3/8 \text{'lik üçerli ölçüler)}$$

$$2/4 \text{ için } 3+3=6/8 \text{ (6 birimli 2 blok vuruşlu } 6/8 \text{'lik üçerli ölçüler)}$$

$$3/4 \text{ için } 3+3+3=9/8 \text{ (9 birimli 3 blok vuruşlu } 9/8 \text{'lik üçerli ölçüler)}$$

$4/4$ için $3+3+3+3=12/8$ (12 birimli 4 blok vuruşlu $12/8$ 'lik üçerli ölçüler)

$4+2=6/4$ için $3+3+3+3+3+3=18/8$ (18 birimli 6 blok vuruşlu $18/8$ 'lik üçerli ölçüler)

$4+3=7/4$ için $3+3+3+3+3+3+3=21/8$ (21 birimli 7 blok vuruşlu $21/8$ 'lik üçerli ölçüler)

$6+4=10/4$ için $3+3+3+3+3+3+3+3+3+3=30/8$ (30 birimli 10 blok vuruşlu $30/8$ 'lik üçerli ölçüler)

2.3.3. İkili ve Üçlü Birleşik Düzümler Şeklinde Yapılanmış Asimetrik/Aksak Ölçüler

İkili ve üçlü blokların bir araya gelerek oluşturdukları, beş birimliden on birimliye kadar uzanan ölçü tipleridir:

a) Beş birimli asimetrik/aksak ölçüler (Beş birimli – iki blok zamanlı – iki tip): Bir adet 2'li bir adet 3'lü blok vuruş içerir. (A= 3+2 B= 2+3)

b) Yedi birimli asimetrik/aksak ölçüler (Yedi birimli – üç blok zamanlı – üç tip): İki adet 2'li bir adet 3'lü blok vuruş içerir. (A= 3+2+2 B= 2+3+2 C= 2+2+3)

c) Sekiz birimli asimetrik/aksak ölçüler (Sekiz birimli – üç blok zamanlı – üç tip): İki adet 3'lü bir adet 2'li blok vuruş içerir. (A= 2+3+3 B= 3+2+3 C= 3+3+2)

d) Dokuz birimli asimetrik/aksak ölçüler (Dokuz birimli – dört blok zamanlı – dört tip): Üç adet 2'li bir adet 3'lü blok vuruş içerir. (A= 3+2+2+2 B= 2+3+2+3 C= 2+2+3+2 D= 2+2+2+3)

e) On birimli asimetrik/aksak ölçüler (On birimli – dört blok zamanlı – dört tip): Üç adet 2'li iki adet 3'lü blok vuruş içerir. (A= 3+3+2+2 B= 3+2+3+2 C= 3+2+2+3 D= 2+2+3+3 E= 2+3+2+3 F= 2+3+3+2)

2.3.4. Özel Karma Yapılı Ölçüler

On bir zamanlı ve sonrası ölçüleri kapsar. Küçük yapıların birleşik yapılarla bir araya gelmesi ile şekillenen yapılardır.

3-TÜRK HALK OYUNLARI REPERTUARINDA ÜÇÜZ/ÜÇERLİ ŞEKİL YAPILI ÖLÇÜLER VE İCRA EDİLEN OYUNLAR

3.1. Üçüz /Üçerli Şekil Yapılı Ölçüler

Batı müziğinde kullanılan *compound* kelimesi bileşik ya da birleşik anlamıyla da çevrilmektedir. Türk halk müziğinde $6/8$, $9/8$, $12/8$ 'lik ölçüler için çeşitli adlandırmaların yanı sıra birleşik sözcüğü de kullanılmaktadır. Bileşik ölçüler, basit ölçülerin dörtlük vuruş ve dörtlük zaman biriminin noktalı dörtlük vuruş ve zaman birimi olarak yapılanmasıdır. Bu nedenle noktalı dörtlük süreye eşit üç sekizlik nota değeri vuruş birimi olarak kullanılır. Bileşik ölçüler, her vuruşa üçerli dizilimin gelmesiyle oluşur. Örneğin $6/8$ 'lik ölçü $3+3$, $9/8$ 'lik $3+3+3$ şeklindeki üçerli dizilimlerden oluşmaktadır. Basit ölçülerin bileşik ölçü karşılıkları aşağıdaki gibidir (Tuğcular, 2017:1192).

Birim zamanları (birim mertebeleri) sekizlik yazılan ve blok zaman vuruşları bakımından her üç sekizlik guruba bir vuruş denk gelen yapılardır (Terzi, 2015:122).

2, 3, 4, 6 ve 10, 12, 14 vuruşlu 4'lük birim zamanlı ölçülerin içerisinde şekillenen üçüz yapıların 8'lik mertebeli icralarıdır. Üçüz ya da üçerli biçimler olarak da adlandırılırlar.

$$2/4=2x3/8=6/8$$

$$3/4=3x3/8=9/8$$

$$4/4=4x3/8=12/8$$

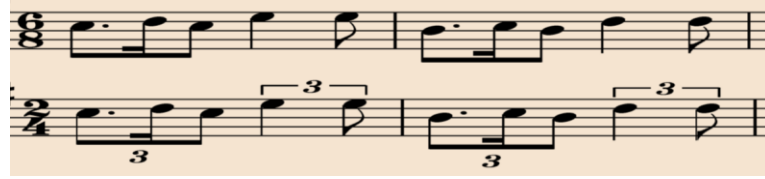

$$6/4 = 6 \times 3/8 = 18/8$$

$$10/4 = 10 \times 3/8 = 30/8$$

$$14/4 = 14 \times 3/8 = 42/8$$

Triole yapıların matematiksel değerlemesi burada da söz konusudur. 1/4'lük vuruşun triole kalıp olarak karşılığının 3/8'lik bir vuruş kalıbına denk geldiği matematiksel olarak düşünüldüğünde aslında her bir 4'lük vuruşun 3 adet 8'lik vuruşlar şeklinde triole kalıplarla gösterilmesi ile eşdeğer bir durum söz konusudur.

Resim 1: Aynı müzik ölçülerinin üçerli ve triole gösterimi

Triole yapılarından farkı; triole yapıların içine girdiği ölçülerdeki vuruşların tamamı triole ya da üçleme biçiminde olmak zorunda değilken, üçüz ya da üçerli yapıların bulunduğu ölçülerde tüm vuruşlar üçüz ya da üçerlidir. Örneğin 4/4 'lük bir ölçü içerisinde düzüm;

$$4/4 \text{ vuruş} = 1/4 + 1/4 + 3/8 \text{ vuruş triole} + 1/4 = 4/4$$

biçiminde gerçekleşebilir. Ancak aynı ölçü 4 vuruşlu üçüz ya da üçerli olduğunda tüm vuruşların üçerli yapıda olması gerekir.

$$4/4 \text{ vuruş} = 3/8 + 3/8 + 3/8 + 3/8 = 12/8$$

3.2.Üçüz /Üçerli Şekil Yapılı Ölçülerle İcra Edilen Oyunlar

Türk Halk oyunları repertuarında çok fazla örneklerine rastlamak mümkündür. Ölçü yapılarının tespitinde dikkat edilmesi gereken önemli husus ezgi ve hareket unsurlarının birlikte değerlendirilmesi anlayışıdır. Oyunlarda hareket ve melodi uyumu olduğu gibi ölçü bazında uyumsuzluklar da söz konusudur. Bu sebeple bazen müziğe göre belirlenen ölçü kalıbı hareket için söz konusu olmayabilir. Oyun içerisindeki değişkenliklere göre de tespitler yapmak gerekir. Bu güne dek yapılan en büyük yanlış oyun ölçü yapılarının tamamen müzikal ölçümler üzerinden değerlendirilmek sureti ile tespiti olmuştur. Bu sebeple oyunlara ait ölçü yapılarını tespitinde hareket unsuru göz ardı edilmemelidir.

Orta Anadolu, Orta ve Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde icra edilen oyun türleri içerisinde sıkça karşımıza çıkarlar. Oyunların tamamını kapsadıkları gibi birçok oyunun hızlandırılmış ikinci kısımları şeklinde olanları da mevcuttur. Özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde ağır oynanan oyunları hızlandırmak amacı ile ağır devam eden ezgiler üçerli forma dönüştürülür. Halktaki tabiri ile oyunların *üstesini çalmak*² biçimidir. Sekizlik mertebelerde icra edilme sebebi de hızlı oynanmaları ya da oyunların tempolarını değiştirmeleri ve artırmaları nedeniyledir.

Türk Halk Müziği ve Türk Halk Oyunları repertuarı içerisinde üçüz yapıların melodi, hareket ve eşlik ritimleri özel ve üçüz yapılar has kalıplar içerir. Eşit değerli üçüz vuruşlu blokları destekleyen ilk vuruşu güçlendiren noktalı üçüz bloklar ve başta ya da sondaki 2 birimli vuruşun

² Oyunun diğer bölümünü, ikinci bölümünü, hızlı bölümünü çalması için ya da ağır oyunu hızlandırması için halk arasında müzisyene söylenen bir tabir.

önüne ya da sonuna konulan bir birimlik vuruş şeklindeki vurgulu çalım biçimleri ön plana çıkar.

Resim 2: En sık kullanılan üçüz yapılar özgülü üçlü blok örnekleri

3.2.1. Üç birimli bir blok vuruşlu (3/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Resim 3: 1 adet 3'lü blok vuruşlu 3/8'lik üçüz/üçerli ölçü

Üçerli yapıların çekirdek ölçüsüdür ve üçerli yapıları oluşturana 3'lü blok yapıdır. Bir adet 4'lük birim zamanlı yapı içerisine yerleşmiş 3 adet 8 birimli vuruş olarak da adlandırılabilir. Oyun icralarında tek başına karşımıza çıkmaz iken çoklu dizilimlerinin örnekleri sonraki ölçü tiplerinde fazlası ile mevcuttur.

$$1/4 = 1 \times 3/8 = 3/8 \text{ 'li üçüz/üçerli blok yapı}$$

3.2.2. Altı birimli iki blok vuruşlu (6/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Resim 4: 2 adet 3'lü blok vuruşlu 6/8'lik üçüz/üçerli ölçü

6/8'lik ölçü iki vuruşlu, altı zamanlı ölçüdür. 3/4'lük ölçü çok hızlandığında; örneğin: "metronom sayısı dörtlük notaya 120 olan 3/4'lük bir ezginin metronom sayısını üç kat artırılıp 360'a çıkarıldığında" ölçüde üç vuruş yapmak güçleşir, vuruş sayısı ölçüde bir vuruşa düşer. 6/8'lik ölçü bu durumun sonucu bir ölçü içerisinde bir vuruşlu, 2 tane 3/4'lük ölçü varmış gibi oluşan bir ölçüdür (Tuğcular, 2017:1192).

Altı birimli, ikili blok vuruşlar 6/8 ölçüler (3/8+3/8) şeklinde iki adet üçlü çekirdek yapının birleşmesi ile teşekkül etmiştir. Her üçlü yapıya bir vuruş yapıldığı için 2/4'lük ölçü vuruşu gibi uygulanır (Terzi, 2015: 123). 2/4 lük 2 vuruş= 3/8'lik 2 triole vuruş= 6 birimli üçerli/üçüz= 2/4 vuruşun üçerli hali olarak adlandırılmıştır.

$$2/4 = 2 \times 3/8 \text{ blok yapı} = 6/8 \text{ 'lik üçüz/üçerli ölçü}$$

6/8'lik ölçü kalıbı 12'li, 18'li ve üzeri ölçü tiplerinin temelini teşkil eden ölçü niteliğindedir. Bu sebeple notalama çalışmaları esnasında bizim 12 ve ya 18 olarak kabul ettiğimiz oyunların

ya da ezgileri pek çoğu doğrudan 6/8 ölçü ile yazılmışlardır. 6/8'lik ölçüyü temel bir kalıp olarak dikkate alıp örneklendirmeleri sonraki ölçü yapılarında vermek daha uygun olmuştur. Şanlıurfa Düz oyunu örneği verilebilir.

Yöresi: Şanlıurfa
Kimden Alındığı:
Musa UZUNKAYA
Eyüp UZUNKAYA

DÜZ

Derleyen:
Yöre Ekibi
Notaya Alan :
Eyüp UZUNKAYA

$\text{♩} = 160$ Düzüm = 3+3

Zurna
Melodik Ritim
Asma Davul A
Asma Davul B
Figür

fi (13 ölçü tekrar)

Resim 5: Şanlıurfa Düz oyunu 5 katmanlı ölçü örneği³

3.2.3. Dokuz birimli üç blok vuruşlu (9/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Resim 6: 3 adet 3'lü blok vuruşlu 9/8'lik üçüz/üçerli ölçü

3/4 lük 3 vuruşa yerleşmiş 3/8'lik 3 triole vuruş 9 birimli üçerli ya da üçüz olarak ya da 3/4 vuruşun üçerli hali olarak da adlandırılmıştır.

$$3/4 = 3 \times 3/8 \text{ blok yapı} = 9/8 \text{ 'lik üçüz/üçerli ölçü}$$

Türk Halk oyunları repertuarlarında örnekleri yoktur. Ancak üçerli yapıların matematiksel dağılımı gereği açıklanması uygun görülmüştür.

3.2.4. On iki birimli dört blok vuruşlu (12/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Resim 7: 4 adet 3'lü blok vuruşlu 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü

4/4 lük 4 vuruşa yerleşmiş 3/8'lik 4 triole vuruş 12 birimli üçerli ya da üçüz olarak ya da 4/4 vuruşun üçerli hali olarak da adlandırılmıştır.

$$4/4 = 4 \times 3/8 \text{ blok yapı} = 12/8 \text{ 'lik üçüz/üçerli ölçü}$$

İçinde barındırdığı her üçlü çekirdek yapıya bir zaman vuruşu uygulamak sureti ile tıpkı 4 vuruşlu dördümlük birimli ölçü (4/4) vuruşlarındaki gibi ölçü sayma eylemi ile metrik taksimat olarak tatbik edilirler (Terzi, 2015: 120).

³ Figür katmanındaki sembollerin açıklaması son sayfadaki tablo üzerinde yapılmıştır. Asma davul notasyonu ise 2 farklı yazım şekli ile A ve B katmanlarında yer almıştır.

Kendisinden önce gelen 6/8'lik üçerli ölçü tipi ile geçişken özelliğinden dolayı bazı oyunların bu iki yapı üzerinden farklı ölçülendirmeleri mevcuttur. Ancak ezgi ya da hareket hacimleri göz önüne bulundurulduğunda 3 ya da 6 birimli kalıplar birleşerek 12 birimli kalıpları oluşturmuş ve oyun ölçüleri için 12 birim üzerinden değerlendirme yapmak daha uygun olmuştur. Kafkaslar ve Azerbaycan kökenli oyunlarda sıkça karşımıza çıkarken, Doğu ve Güneydoğu bölgesi oyunları ile Orta ve Doğu Karadeniz yörelerinde fazlaca örneklerine rastlamak mümkündür. Tek bölümlü oyunlar şeklinde icra edildiği gibi, iki bölümlü oyunları hızlı bölümlerinde de sıkça kullanılırlar. Kars dolaylarında Kentvari, Hoşgelişler Ola, Şeyh Şamil oyunları, Kağızman, Dimme (2.bölümü), Kürdün Kızı, Pappuri oyunları, Erzurum'da İkinci Bar, Aşırma, Uzundere, Koçeri ve Kavak oyunlarının 2.bölümü, Hoşbilezik, Nare, Hançer Barı oyunları, Bayburt'ta Tiliko, Garabet, Hoşbilezik oyunları, Artvin'de Atabarı, Döne, Uzundere, On dördü, Şahlan oyunları, Ağrı'da Çimen Çiçek, Kas Kas, Laççi (2.bölümü) oyunları, Sivas'ta Ters Bico, Çökelik oyunları, Van'da Tek Ayak, Bitlis'te Aşırma, Tringo, Kavaş, Zifkero oyunları, Elazığ'da Avreş oyunu pek çok örnekten bazılarıdır. Oyunlara ait ezgilerin ölçü yapıları 12/8 üçüz ölçü kalıbında olsalar da hareket serilerine ait ölçüler eşit ya da farklı olabilirler.

Örneğin Aşırma oyununda 12/8'lik müzik ölçüsü içerisine 6/8'lik ölçüye sahip figürler 2 adet şeklinde düzenli olarak yerleşebilmektedir. Her ne kadar ezgi ölçüsü ve figür ölçüleri farklı düzümlere sahip üçüz ölçülerden oluşsalar da 12-6 oranı uyumu kolaylaştırmaktadır.

Yöresi: Bitlis **AŞIRMA** *Derleyen: Yöre Ekibi*

Kimden Alındığı: Musa UZUNKAYA
Eyüp UZUNKAYA *Notaya Alan: Eyüp UZUNKAYA*

=120 Düzüm=3+3+3+3 *A Cümlesi (2 ölçü)*

Resim 8: Bitlis Aşırma oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Yine Atabarı oyunu 12/8 ölçü değerine sahip bir ezgi ile icra edilirken figür hacmi 18/8'lik bir ölçü değerinde olup düzensiz yapıya sahiptir. Figürün çeşitli sayılarda tekrarı ile ezgi hareket düzenini sağlamak mümkündür. Bu da gösteriyor ki aynı oyun içerisinde ezgi ve harekete ait farklı üçerli düzümlere rastlamak mümkündür.

ATABARI

Yöresi: Artvin
Kimden Alındığı:
Musa UZUNKAYA
Eyüp UZUNKAYA
Düzüm = 3+3+3+3
..=110

Derleyen:
Yöre Ekibi
Notaya Alan:
Eyüp UZUNKAYA

A Cümlesi (2 ölçü)

Resim 9: Artvin Atabarı oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

3.2.5. On sekiz birimli altı blok vuruşlu (18/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Resim 10: 4+2 adet 3'lü blok vuruşlu 18/8'lik üçüz/üçerli ölçü

18 birimli 6 adet 3'lü blok zamanlı (18/8)

6/4 lük 6 vuruş içerisinde yerleşmiş 3/8'lik 6 triole vuruş 18 birimli üçerli ya da üçüz olarak adlandırılmıştır. 6/4 vuruşun üçerli hali olarak da adlandırılır.

$6/4 = 6 \times 3/8$ blok yapısı = 18/8'lik üçüz/üçerli ölçü

Bu yapının en önemli özelliği 6/4'lük (4+2) şeklindeki ölçü tipi üzerinden;

$6/4 (4+2) = (4 \times 3/8)$ blok yapısı = 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü)

+ $(2 \times 3/8)$ blok yapısı = 6/8'lik üçüz/üçerli ölçü)

= 18/8'lik üçüz/üçerli ölçü

şeklindeki dizilimdir. Kendisinde önce gelen 6/8'lik üçerli ölçü tipi ile geçişken özelliğinde dolayı bazı oyunların bu iki yapı üzerinden farklı ölçülendirilmeleri mevcuttur. Ancak genel anlamda yapıların bu benzerlikleri notalandırılmalarda önemli sıkıntı yaratmazken, ölçümlerin ezgi ya da oyuna ait dizilimlerin göz önünde bulundurularak yapılmasının daha sağlıklı olacağı kanaatindeyiz. Ezgi örnekleri itibarı ile azımsanmayacak kadar çok görülen bu yapılar, parçalanarak 6/8'lik biçimlerde yazılabilir. Fakat geleneksel bellekteki kalıba ve dansa dönüşmüş olmaları nedeni ile düşüncemize göre 18/8'lik yazılmalarında hiçbir sakınca yoktur.

Ölçü bünyesinde yer alan kalıp terennüm sözleri 6/8'lik kısımda, esas şiirsel yapıyı meydana getiren meydana getiren mısralar ise 12/8'lik bünyelerde yer almaktadır (Terzi, 2015: 120). Ezgi için geçerli olabilecek bu tespit hareket bağlamında yorumlandığında 4 birimli hareketin $(4 \times 3/8)$, 2 birim $(2 \times 3/8)$ eklenerek 6 birimli $(6 \times 3/8)$ ezgiye tamamlandığı şeklinde bir ifade biçiminde bulunabiliriz.

Kafkaslar ve Azerbaycan kökenli oyunlarda sıkça karşımıza çıkarken, Doğu ve Güneydoğu bölgesi oyunları ile Orta ve Doğu Karadeniz yörelerinde fazlaca örneklerine rastlamak mümkündür. Tek bölümlü oyunların tamamını kapsadığı gibi, iki bölümlü oyunları hızlı bölümlerinde de sıkça kullanılır. Erzurum Tersine Oyunu, Ağrı Çoban Ali Oyunu, İspir

Temurağa Oyunu, Elazığ Fatmalı oyunları en bilinen örneklerdir. Yapılan oyun ve ezgi incelemelerinde melodi ve hareket ölçülerinin örtüşmediği oyunlara rastlanmıştır. Sözelimi ezgi yapısı 12/8 olarak ölçülen müzikal yapının 18/8'lik bir hareket serisine eşlik ettiği düzeniz oyunlara da rastlamak mümkündür.

Örneğin İspir Temurağa oyununun 1. bölümünde eşlik sazı tulum 12/8 ölçülü bir melodi icra ederken oyun icrasında hareket serisi 18/8 olarak ölçülmüştür. 12'lik müzik ölçüsü üzerine 18/8'lik figür yerleşimi şu şekildedir:

**TEMURAĞA İSPİR
(TULUM)**

Yöresi: Erzurum/İspir
Kimden Alındığı:
Rasim ERKAN

Derleyen:
Yöre Ekibi
Notaya Alan:
Eyüp UZUNKAYA

Düzüm = 3+3+3+3
♩ = 110 A Cümlesi (2 ölçü)

fl = 18/8

Resim 11: Erzurum İspir Temurağa oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Melodi ve hareketin uyumlu olduğu oyunlarda ise her iki yapı da 18/8 ölçü kalıbına tam olarak eşleşmektedir. Elazığ Fatmalı oyunu örnek olarak verilebilir.

FATMALI

Yöresi: Elazığ
Kimden Alındığı:
M. Şerif ÇAÇA
Bedrettin VURDULAR

Derleyen:
Sebahattin SIVRIKAYA
Notaya Alan:
Sebahattin SIVRIKAYA

♩ = 110 Düzüm = 3+3+3+3+3+3 A Cümlesi

fl (18/8)

Resim 12: Elazığ Fatmalı oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Yine Erzurum Tersine oyunu ezgisel olarak 18/8 ölçü yapısına sahipken oyuna ait 3 farklı hareket serisi sırası ile 18/8 – 30/8 – 36/8 üçüz ölçü hacimlerine sahip olup başlangıçta düzenli başlayan oyun müzik akışı sonrasında düzensiz bir kimliğe bürünebilmektedir.

Oyunun 1. figürü $6/4 = 6 \times 3/8$ blok zamanlı = 18/8 şeklinde olup melodi ve hareket ölçüsü uyumludur. Aynı uyum sonraki figürlerde bozularak düzensiz bir hal almaktadır.

TERSİNE

Yöresi: Erzurum
Kimden Alındığı: Musa UZUNKAYA
Eyüp UZUNKAYA

Derleyen: Yöre Ekibi
Notaya Alan: Eyüp UZUNKAYA

♩ = 110 Düzüm = 3+3+3+3+3+3 A Cümlesi

Zurna
Melodik Ritim
Asma Davul A
Asma Davul B
Figür

f1 (18/8)

Resim 13: Erzurum Tersine oyunu 1. figür 5 katmanlı ölçü örneği

3.2.6. Otuz birimli on blok vuruşlu (30/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Resim 14: 6+4 adet 3'lü blok vuruşlu 30/8'lik üçüz/üçerli ölçü

18 birimli 6 adet 3'lü blok zamanlı (18/8)

+12 birimli 4 adet 3'lü blok zamanlı (12/8)

Artvin yöresinde oynanan, Cilveloy ya da İndim Dere Irmağa ve Van yöresine ait Bablekan oyunları ile Tersine oyunu üzerinden yola çıkarak tespit ettiğimiz bir ölçü tipidir. Cilveloy oyunu melodik olarak sayıldığında 6/8'lik ölçü kalıbının 5 tekrarı gibi görünse de kapladığı hacim 30/8'lik bir alan olup aynı hacimde olmayan hareket serisi ile oynanan bir oyundur. Düzüm biçimi 18/8+12/8 şeklindedir. Figüre ait ölçü yapısı 12/8'lik üçerli ölçü olup müziğe göre düzenli olmayan bir figürdür.

Oyunun ait ezginin ölçüsü; $(6/4 = 6 \times 3/8 \text{ blok yapı} = 18/8 \text{ 'lik üçüz/üçerli ölçü}) + (4/4 = 4 \times 3/8 \text{ blok yapı} = 12/8 \text{ 'lik üçüz/üçerli ölçü}) = 30/8$ 10 blok vuruşlu üçüz/üçerli ölçü şeklinde açıklayabileceğimiz bir yapıya sahiptir.

Oyuna ait figür ölçüsü ise $(4/4 = 4 \times 3/8 \text{ blok yapı} = 12/8 \text{ 'lik üçüz/üçerli ölçü})$ biçiminde olup eşlik ritmi hareket ile uyumlu bir biçimde icra edilmiştir.

CİLVELOY
(İNDİM DERE IRMAĞA)

Yöresi: Artvin
Kimden Alındığı:
Sedat ALGIN
Erdem ÖZDEMİR

Derleyen:
Yöre Ekibi

Notaya Alan :
Turgut KARS
Zeki AKALIN

Düzüm=(3+3+3+3+3+3)+(3+3+3+3)
♩ = 180

A Cümlesi (1 ölçü)

Zurna 18+12
Melodik Ritim 18+12
Asma Davul A 18+12
Asma Davul B 18+12
Figür 18+12

fl (12/8) fl simetrik (12/8) fl (12/8) ilk 6 br.

Resim 15: Artvin Cilveloy oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Bablekan oyunu ise melodik olarak sayıldığında Cilveloy oyununda olduğu gibi 6/8'lik ölçü kalıbının 5 tekrarı gibi görünse de kapladığı hacim 30/8'lik bir alan olup bu defa aynı hacimde olan hareket serisi ile oynanan bir oyundur. Melodinin düzüm biçimi Cilveloy oyunu ile aynı olup, 18/8+12/8 şeklindedir. Figüre ait ölçü yapısı her biri 6/8'lik 5 motiften oluşan toplamda 30/8'lik hacimli üçerli ölçü olup Cilveloy oyunundan farklı olarak müziğe göre düzenli oynanan bir oyundur.

Ezgin ölçüsü; $6/4 = 6 \times 3/8$ blok yapısı = 18/8'lik üçüz/üçerli ölçü) + ($4/4 = 4 \times 3/8$ blok yapısı = 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü) = 30/8 10 blok vuruşlu üçüz/üçerli ölçü şeklindedir.

Figür ölçüsü ise ($6/4 = 6 \times 3/8$ blok yapısı = 18/8'lik üçüz/üçerli ölçü) + ($4/4 = 4 \times 3/8$ blok yapısı = 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü) = 30/8 10 blok vuruşlu üçüz/üçerli ölçü biçiminde olup eşlik ritmi her iki yapı ile uyumludur.

BABLEKAN

Yöresi: Van
Kimden Alındığı
Eyüp UZUNKAYA
Musa UZUNKAYA

Derleyen:
Yöre Ekibi

Notaya Alan :
Eyüp UZUNKAYA

Düzüm=(3+3+3+3+3+3)+(3+3+3+3)
♩ = 180

A Cümlesi (1 ölçü)

Zurna 18+12
Melodik Ritim 18+12
Asma Davul A 18+12
Asma Davul B 18+12
Figür 18+12

fl (30/8)

Resim 16: Van Bablekan oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Melodik yapısı farklı olsa da hareket ölçüsü bakımından 30 birim zamana karşılık oyun örneği ise daha önce 18/8 olarak tanımladığımız Tersine oyununun 2. (f2) ve 3. (f3) figürleridir. Oyun içerisindeki figür ölçülerinin farklı değerlerde icra edilmesinden ötürü bu başlık altında da örneklendirmeyi uygun bulduk. Daha önce 18/8 ölçüler başlığı altında incelediğimiz oyun içerisinde melodik yapı değişirse de farklı kalıplara bürünen hareket ölçülerinden bahsetmek mümkündür. Düzüm yapısı Cilveloy ve Bablekan oyunlarından farklı olmakla birlikte toplamda $30/8 = 10 \times 3/8$ blok zamana karşılık gelen 2 farklı figür ölçüsü melodi ile örtüşmeyen düzensiz bir yapıya sahiptirler. Bu durum aynı melodi içerisinde melodi ile örtüşen ya da örtüşmeyen ve

farklı değerlerde figür yapılarının mevcut olduğuna dair önemli bir örnektir. Dolayısı ile tekrar vurgulamak gerekirse ölçülendirme çalışmaları yapılırken hareket ve müzik yapılarının ayrı ayrı ele alınması hususu çok önemlidir.

Yöresi:Erzurum
Kimden Alındığı:
Musa UZUNKAYA
Eyüp UZUNKAYA

TERSİNE

Derleyen:
Yöre Ekibi
Notaya Alan :
Eyüp UZUNKAYA

$\text{♩} = 110$ Düzüm=3+3+3+3+3+3 B Cümlesi

Zurna
Melodik Ritim
Asma Davul A
Asma Davul B
Figür

$f_2 (30/8)$ ilk 18 birim

B Cümlesi

Z.
M.R.
A.D. A
A.D. B
F.

$f_2 (30/8)$ son 12 birim

$f_2 (30/8)$ 1-6. birim

A Cümlesi

Z.
M.R.
A.D. A
A.D. B
F.

$f_3 (30/8)$ 7-24. birim

A Cümlesi

Z.
M.R.
A.D. A
A.D. B
F.

$f_3 (30/8)$ 25-30. birim

f_3 2.tekrar (30/8) 1-12. birim

Resim 17: Tersine oyunu 2. ve 3. figürler 5 katmanlı ölçü örneği

3.2.7. Otuz altı birimli 12 blok vuruşlu (36/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Türk Halk Oyunları repertuarı içerisinde ender olarak karşılaşacağımız yapılardan birisidir. Melodik yapılarda olmasa bile figür ölçüsü olarak karşımıza çıkar. Tersine oyununun dördüncü (f_4) figürü olan çökmeli hareket serisi örnek olarak verilebilir. Melodik yapısı farklı olsa da

hareket ölçüsü bakımından 36 birim zamana karşılık oyun örneği daha önce 18/8 olarak tanımladığımız Tersine oyununun 4. figürüdür. $36/8=12 \times 3/8$ blok zamana karşılık gelen figür ölçüsü melodi ile örtüşmeyen düzensiz bir yapıya sahiptir.

TERSİNE

Yöresi: Erzurum
Kimden Alındığı: Musa UZUNKAYA
Eyüp UZUNKAYA

Derleyen: Yöre Ekibi
Notaya Alan: Eyüp UZUNKAYA

$\text{♩} = 110$ Düzüm = 3+3+3+3+3+3 B Cümlesi

Zurna
Melodik Ritim
Asma Davul A
Asma Davul B
Figür

f4 (36/8) ilk 18 birim

B Cümlesi

Z
M.R.
A.D. A
A.D. B
E

f4 devam (36/8) son 18 birim

Resim 18: Tersine oyunu 4. figür 5 katmanlı ölçü örneği

3.2.8. Kırk iki birimli 14 blok vuruşlu (42/8'lik) ölçülere sahip oyunlar:

Türk Halk Oyunları repertuarı içerisinde ender olarak karşılaşacağımız yapılardan birisidir.

Resim 19: 4+4+6 adet 3'lü blok vuruşlu 42/8'lik üçüz/üçerli ölçü

12 birimli 4 adet 3'lü blok zamanlı (12/8)

+12 birimli 4 adet 3'lü blok zamanlı (12/8)

+18 birimli 6 adet 3'lü blok zamanlı (18/8)

Erzurum İspir yöresine ait Temurağa oyunu varyantı üzerinden yola çıkarak tespit ettiğimiz bir ölçü tipidir. Oyun Tulum eşliğinde 2 bölüm halinde icra edilmektedir. Oyunun 1. bölümünde 12/8'lik bir ezgi üzerine 18/8'lik bir figür düzensiz olarak icra edilirken (3.2.5. başlık), oyunun 2. bölümünde ezgi ölçüsü 14 adet 3'lü blok şeklinde 42/8'lik bir yapıya dönmekte ve ezgi ölçüsü içerisinde başlayıp biten yine 42/8'lik bir figür ölçüsü ile oyun icra edilmektedir.

1. bölüm: $4/4=4 \times 3/8$ blok yapı = 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü

2. bölüm: $(4/4=4 \times 3/8$ blok yapı = 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü) + $(4/4=4 \times 3/8$ blok yapı = 12/8'lik üçüz/üçerli ölçü) + $(6/4=6 \times 3/8$ blok yapı = 18/8'lik üçüz/üçerli ölçü) = 42/8 14 blok vuruşlu üçüz/üçerli ölçü

EZGİ, HAREKET VE EŞLİK RİTMİ BİRLİKTELİĞİNDE TÜRK HALK OYUNLARININ ÖLÇÜ YAPILARINA BİR ÖRNEK: ÜÇÜZ/ÜÇERLİ ŞEKİL YAPILI ÖLÇÜLERE AİT OYUNLAR

*Yöresi:Erzurum/İspir
Kimden Alındığı:
Rasim ERKAN*

TEMURAĞA

*Derleyen:
Yöre Ekibi*

*Notaya Alan :
Eyüp UZUNKAYA*

Düzüm = (3+3+3+3)+(3+3+3+3)+(3+3+3+3+3+3)

♩ = 180

A Cümlesi

Tulum
Melodik Ritim
Asma Davul A
Asma Davul B
Figür

Resim 20: İspir Temurağa oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Tespit edilen bir diğer örnek ise Adıyaman yöresi Beş Ayak oyunu olup düzüm biçimi İspir Temurağa oyunu ile aynıdır.

*Yöresi:Adıyaman
Kimden Alındığı:
Eyüp UZUNKAYA
Musa UZUNKAYA*

BEŞ AYAK

*Derleyen:
Yöre Ekibi*

*Notaya Alan :
Eyüp UZUNKAYA*

Düzüm = (3+3+3+3)+(3+3+3+3)+(3+3+3+3+3+3)

♩ = 110

A Cümlesi

Zurna
Melodik Ritim
Asma Davul A
Asma Davul B
Figür

Resim 21: Adıyaman Beş Ayak oyunu 5 katmanlı ölçü örneği

Hareketi temsil eden sembollerin karşılıkları şu şekildedir.

1/4'lik Sağ/Sol basma

1/8'lik Sağ/Sol basma

1/8'lik Sağ/Sol sekme

3/8'lik Sağ/Sol basma

3/8'lik çift basma

Resim 22: Hareket sembolleri ve karşılıkları

SONUÇ

Cumhuriyet dönemi ile birlikte Türk Halk Müziği repertuarının derlenmesi aşamasında Klasik Türk Müziği usul sistemi üzerinden notalandırma çalışmaları yapılmaya çalışıldıysa da kullanılan yöntemin usulden ziyade batı müziğindeki ölçü kavramı ile örtüştüğü sonraki dönemlerde yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Türk Halk Oyunlarının metrik yapılarının tespitine yönelik yapılan çalışmalarda da oyunların melodik yapıları ve eşlik ritimleri üzerinden bir sınıflandırmaya gidilmiş ve yine usul sistematığı üzerinden çalışmalar yapılmıştır.

Halk müziği metrik sisteminin ölçü kavramı üzerinden yeniden değerlendirilip, yeniden tasnif edilmesi halk oyunları repertuarına ait metrik oluşumların da yeniden düzenlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda ölçü kavramı üzerinden yapılan çalışmalardan, Prof. Cihangir Terzi tarafında ortaya konmuş *Türk Halk Müziğinde Metrik Yapı başlığı altında Türk Halk*

Müziğinde Düzüm Sistematiği ve Metrik Yapının Tasnifi adlı eser örnek alınarak Türk Halk Oyunları repertuarında oyun icralarına yansıyan ölçü yapıları tarafımızdan tespit edilmiştir.

Bu tespitler yapılırken oyunlara ait ezgi, hareket ve eşlik ritimleri bir bütün olarak incelenmiş ve bu doğrultuda tasnifler yapılmıştır.

Yapılan incelemelerde ezgi ve hareketin uyumlu ya da düzenli olarak hareket ettiği yapılara rastlanırken, aynı oyuna ait ezgi ve hareketin farklı ölçü kalıplarına sahip olabilecekleri tespiti ortaya konmuştur.

Bu doğrultuda düzenli hareket eden ezgi ve hareket yapıları aynı ölçü gurubunda değerlendirilirken, düzensiz hareket eden icralarda ezgi ve hareketin farklı ölçü guruplarına ait olduğu gözlemlenmiştir.

Üçerli ya da üçüz yapılı ölçü gurupları tasnif sahasına giren tüm yapılardan sadece bir gurubu temsil etmekte ve çalışmanın konusunu içermektedir.

Üçerli ya da üçüz yapılı ölçü guruplarına ait oyun çeşitliliği Orta Anadolu, Orta ve Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde sıkça karşımıza çıkarlarken diğer bölgelerde oyun örneklerine rastlanmamıştır.

Üçerli 9/8 ölçü kalıbına ait oyun örneğine rastlanmazken, 3/8 ve 6/8 biçimindeki ölçüler çekirdek yapılar olup 12/8, 18/8 ve daha üzeri yapılar bu temel ölçülerin birleşiminden meydana gelmişlerdir. Ezgi düzümüne ait dizilimler göz önünde bulundurulduğunda oyuna ait ezgi ve hareket ölçülerinin 12/8 ve sonrası birimli ölçü kalıpları üzerinden yapılması uygun görülmüştür.

Hareket ölçüsü ile müzik ölçülerinin örtüştüğü oyun örnekleri olduğu gibi, aynı isim altında her iki yapının farklı ölçüldüğü oyun örneklerine de rastlanmıştır. Dolayısı ile oyuna ait ölçü tipini belirlerken sadece ezgi ya da sadece hareket üzerinden karar vermenin bahsedilen durumlarda doğru bir yaklaşım olmayacağı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Arel, H. S. (1993). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı Dersleri (O. Akdoğu, Haz.)*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Arom, S. (2004). *African Polyphony And Polyrhythm: Musical Structure And Methodology*. New York: Cambridge University.

Atalay, A. (2009) *Müzik Eğitiminde Ölçü Gruplamaları Ve Tanımlamalarına Yeni Bir Bakış, Türkiye'de Müzik Eğitiminin Sorunları Ve Çözüm Önerileri*. 8.Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu, 23-25 Eylül 2009, Samsun, s. 1-5

Boon, M. (2007). *On Appropriation. CR: The New Centennial Review*, 7(1), s.1-14.

Güngör, K. (2012) *Uluslararası Müzik Yazısının İncelenmesi*. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı Müzik Bilimleri Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, s.41

Grant, R. M. (2014). *Beating Time & Measuring Music in The Early Modern Era*. New York: Oxford University.

Hatipoğlu, V. Sağlam, A. (2013). *Türk Musikisi 'nde Usul Geleneğinin Değerlendirilmesi. Eğitimde Kuram ve Uygulama, Articles / Makaleler Journal of Theory and Practice in Education*, 9 (2): 113-134

Houle, G. (1987). *Meter in Music: 1600 - 1800*. Indiana: Indiana University.

Kaya, O.(2023) *Türk Halk Müziği Geleneğinde “Usûl”ün Temellükü Appropriating “Usul” in the Tradition of Turkish Folk Music*, Konservatoryum – Conservatorium CONS 2023, 10 (2), 116–125, İstanbul University Press

Özkan, İ. H. (2000). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri - Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Öztürk, O. M. (2006). *Zeybek Kültürü ve Müziği*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Terzi, C.(2015). *Türk Halk Müziğinde Metrik Yapı*, İstanbul Teknik Üniversitesi TMDK Yayınları:10

Tanrıkorur, C. (2014). *Türk Müzik Kimliği*. İstanbul: Dergah Yayınları

TDK. (1998). *Türkçe Sözlük (Cilt 2)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Tuğcular, E. (2017). *Geleneksel Türk Halk Müziğinde Basit, Bileşik Ve Aksak Ölçülerin Analitik İncelenmesi*. Journal of Human Sciences, 14(2), s.1181-1204.

Uzunkaya, E. (2012). *Türk Halk Oyunları Müziklerine Ait Geleneksel Ritmik Yapıların Ölçü Ve Usul Kavramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. International Journal of Human Sciences [Online]. Volume: 9 Issue: 2, s. 176-187